

حقوق بشر

و ضمانت‌های آن در اسلام

مترجم:
حاج‌امیر شریف

مؤلف:
مصطفی زلمی

زلمی، مصطفیٰ ابراهیم، ۱۹۲۴ - م.

Zalami, Mustafa Ibrahim

من مجموعة الأبحاث الحقوقية. فارسی

حقوق بشر و ضمانت‌های آن در اسلام

مصدر: زلمی؛ ترجمه کامل شریف‌پور.

تهران: نشر احسان، ۱۳۹۷. ۱۵۲ ص.

بک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۹-۳۶۳

موضوع: حقوق بشر - جنبه‌های مذهبی - اسلام، آزادی

جنبه‌های مذهبی - اسلام، آزادی - جنبه‌های قرآنی

شناسه افزوده: شریف‌پور، کامل، ۱۳۵۶ - مترجم

رده بندی کنگره: ۱۳۹۷ ۲۰۲ ۱/۱/۲۳۰ BP۲۳۰

رده بندی دیویی: ۲۰۷/۴

شماره کتابشناسی ملی: ۸۳۳۰

تهران، خیابان انقلاب، روبه‌روی دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، شماره ۴۰۶.

www.nashreh-san.com

تلفن: ۶۶۹۵۴۴۰۴

حقوق بشر و ضمانت‌های آن در اسلام

مؤلف: پروفسور مصطفی زلمی

مترجم: کامل شریف‌پور

ناشر: نشر احسان

چاپخانه: مهارت

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۷

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۹-۳۶۳-۶

فهرست

۹.....	مقدمه و مترجم
۱۵.....	مقدمه
۱۷.....	پیدایش تفکر حقوق بشری و مسئولیت‌گذاری وضعی
۱۸.....	۱- حقوق زن
۱۸.....	۲- ضمانات حقوق انسان در برابر دادگاه
۲۱.....	اقسام حقوق
۲۱.....	۱- اقسام حقوق در قانون
۲۲.....	۲- اقسام حقوق در اصول الفقه اسلامی
۲۵.....	فصل اول: حقوق فرد بر جامعه
۲۵.....	۱- حق صیانت از عقیده (آزادی عقیده)
۲۷.....	الف) مسئله جزیه
۲۷.....	ب) قضیه ارتداد و مجازات مرتد
۲۸.....	۲- حق حمایت از نفس
۳۱.....	۳- حق حمایت از آبرو
۳۳.....	۴- حق حمایت از مال و مالکیت
۳۴.....	۵- حق حمایت از عقل
۳۴.....	۶- حق مساوات در برابر شرع و قانون

- ۳۸ ۱- نظام برده داری که بندگی انسان است برای انسان
- ۴۵ دوم: برابری میان زن و مرد
- ۴۵ ۱- تفاوت در میراث:
- ۴۷ ۲- تفاوت در شهادت:
- ۴۸ ۳- تفاوت در حق طلاق:
- ۴۹ ۴- تفاوت در تکالیف عمومی
- ۵۱ ۷- حق شناختن
- ۵۲ ۸- حق آموزش
- ۵۵ ۹- حق آزادی بیان
- ۵۸ ۱۰- حق آزادی انجمن
- ۶۰ ۱۱- حق آزادی نقل و انتقال و پند زندگی
- ۶۴ ۱۲- حق حرمت مسکن
- ۶۶ ۱۳- حق مساوات در برابر دادگاه
- ۷۱ ضمانت مساوات در برابر دادگاه
- ۷۵ فصل دوم: حقوق جامعه بر فرد
- ۷۶ ۱- حق آزادی عقیده
- ۷۶ ۲- حق زندگی
- ۷۷ ۳- حق دفاع از آبرو
- ۷۷ ۴- حق مساوات در برابر قانون
- ۷۸ ۵- حق شغل
- ۷۸ ۶- حق آموزش
- ۷۹ ۷- حق آزادی بیان
- ۸۱ ۸- حق آزادی رفت و آمد
- ۸۱ ۹- حق حمایت از عقل

۸۴.....	۱۰- حق مالکیت
۸۹.....	فصل سوم: حقوق فرد بر فرد
۸۹.....	۱- حقوق اجتماعی
۹۲.....	۲- حقوق مالی
۹۴.....	۳- نمونه‌هایی از حقوق خانوادگی
۹۴.....	الف) حقوق غیر مالی مشترک میان زوجین
۹۷.....	ب) حق ارتقا شوهر
۹۸.....	ج) حقوق غیر مالی همسر
۹۹.....	د) حقوق مالی
۱۰۹.....	از مهمترین عوامل مشکلات خانواده‌ها
۱۱۳.....	فصل چهارم: حقوق جامعه در برابر جامعه
۱۱۳.....	پایه اول: وحدت نسب
۱۱۴.....	پایه دوم: وحدت معدن
۱۱۵.....	پایه سوم: وحدت خالق
۱۱۵.....	پایه چهارم: احترام یکسان
۱۱۶.....	پایه پنجم: وحدت دین
۱۱۷.....	پایه ششم: وحدت مصلحت و مالکیت محصولات زمین
۱۱۷.....	پایه هفتم: وحدت مصیر
۱۱۸.....	پایه هشتم: وحدت مسئولیت
۱۱۸.....	پایه نهم: وحدت معبود
۱۱۹.....	پایه دهم: وحدت مرجع
۱۱۹.....	نتایج پایه‌های مذکور
۱۲۱.....	مبادی جنگهای مشروع و توصیه‌هایی نسبت به آن
۱۲۵.....	فصل پنجم: حقوق خداوند ضامن حقوق انسان

- ۱۲۶.....مبحث اول: نیروی معنوی
- ۱۲۹.....مبحث دوم: مراحل کسب نیروی معنوی
- ۱۲۹.....مرحله تولد
- ۱۳۱.....مرحله شیرخوارگی
- ۱۳۳.....مرحله حضانت
- ۱۳۴.....مرحله بعد از بلوغ و رشد
- ۱۳۷.....مبحث سوم: مصادر نیروی روحی
- ۱۳۷.....الف اعتقاد
- ۱۳۸.....ب) عبادت‌ها: مناسک مانند نماز و روزه
- ۱۴۰.....ج) زکات عبادات مالی و معنوی
- ۱۴۲.....د) حج و ارتباط آن با نیروی روحی
- ۱۴۴.....مبحث چهارم: توانایی روحی و انباشت آن از نیای تکالیف
- ۱۴۶.....ارتباط میان نیروی معنوی و نیروی مادی
- ۱۴۷.....جواب قسمت اول سوال که بحث از عقب ماندگی جهان اسلام است؟

مقدمه‌ی مترجم

توجه به حق بشر ریشه در تاریخ دارد و به اندازه حیات انسان دارای قدمت است و متفکران زیادی در این اندیشیده اند و در باره آن به تفکر پرداخته‌اند. زیرا تداوم حیات و آسایش و سعادت انسان در زیر سایه تحقق حقوق و استیفای آن امکان پذیر می‌باشد. نظام‌های فکری، ارزشها و هنجارهای خود را بر اساس موقعیت انسان در جهان هستی استوار می‌سازند و بر این اساس حقوق بشر هم که یکی از مهمترین مباحث مطرح در تاریخ انسان است، مخصوصا در جهان معاصر بوده و هست از نوع نگرش نظامها نسبت به ماهیت بشر، نیازهای جسمی و معنوی او تاثیر می‌پذیرد و نوع جهان بینی موجود در جامعه در روش شکل گیری آن تاثیر به سزایی دارد اگر چه همچنانکه گفتیم حقوق بشر سابقه دیرینه دارد و همواره بشر در جستجوی تحقق آن بوده است اما با قاطعیت می‌توان گفت که حقوق بشر یکی از بزرگترین دستاوردهای جدید بشر در قرون اخیر بوده و به این اهمیت که در سده های اخیر انسان به آن اهتمام ورزیده، مورد توجه نبوده و عمق و گستره انسان دیروز نبوده است. جدالهای فکری دوران رنسانس در مغرب زمین که با تحول روش اندیشیدن و پژوهش همراه شد، افق های تازه ای را برای تفکر در باره انسان گشود و با نگرش جدید به انسان جنبه های محسوس و مشهود حیات بشر را بر دیگر

جنبه‌ها تقدم بخشید و اندیشمندان جهان غرب را به سوی قوانین بشری برای اداره حیات جمعی سوق داد و سرانجام در این جهت نهضتی شکل گرفت.

از قرن هفدهم به بعد پا به پای نهضت‌های علمی و فلسفی، نهضتی در زمینه مسائل اجتماعی و به نام حقوق بشر شکل گرفت و نویسندگان و متفکران قرن هفدهم و دهم افکار خویش را در باره حقوق طبیعی و فطری و غیر قابل سلب بشر، جدیت تمام و روحیه آزاد اندیشی گسترش دادند که ژان ژاک روسو، ولتر و منتسکو از این گروه به شمار می‌آمدند و آنان حق عظیمی حتی بیشتر از مخترعان و مکتشفان بر انسان داشتند.

این نهضت در غرب طی انقلاب‌های انگلستان، فرانسه و امریکا ادامه پیدا نمود و در قالب اعلامیه‌های حقوق بشر و قوانین اساسی این ممالک، به ثمر نشست و پس از آن همگام با رنسانس در کشورهای غربی توسعه یافت و به نوعی توافق در باره اصول مربوط به حقوق بشر انجامید. از اوایل قرن بیستم روند جهانی کردن این اصول و ارزشها آغاز و با تأسیس سازمان ملل متحد نقطه عطفی در این راستا ایجاد گردید و در صحنه بین‌المللی به عنوان حقوق انسان‌مدارانه رسمیت یافت و جنبه عملی به خود گرفت.

حال با توجه به اینکه ما در جامعه دینی زندگی می‌کنیم و پس به عنوان یک منبع معرفتی و حقوقی مورد قبول قرار گرفته و تبیینات و تلقیات خویش را نسبت به مهمترین مسائل از جمله حقوق بشر عمدتاً از آن می‌گیریم، جا دارد نسبت به حقوق بشر بی تفاوت نباشیم و بحث نسبت میان اسلام و حقوق بشر و یا تعیین تکلیف و حقوق بشر از منظر اسلام با توجه به تمام دقایق و ظرایف آن و با نظریه‌های مطرح شده در آن باره دنبال نماییم و به روشن شدن موضوع و تبیین آن همت گماریم؛ اگر چه در لابلای کتب فقهی همواره سخن از حقوق بشر (حق

الناس) به میان آمده و به طور عملی هم در دوران پیامبر و خلفای راشدین به طور کامل پیگیری شده و تحقق یافته و در مقاطع دیگر تاریخ اسلام با ضعف و شدت با تمام فراز و نشیبهای موجود، به آن اعتنا گردیده اما کمتر به صورت مستقل کانالیزه و تئوریزه گردیده و بر اساس منابع دسته اول اسلام که قرآن و سنت می‌باشد به آن پرداخته شده است.

البته حدود نیم قرن است که مقالات و کتابهایی در این زمینه در جهان اسلام منتشر شده، اما به نسبت وسعت مطلب و گستره آن قابل ذکر نیست و نمی‌تواند خلاء موجود در این باره را پر کند و نیازهای علمی و پژوهشی جوانان و فرهیختگان جهان اسلام را تأمین نماید، این کم توجهی و کم کاری به معنای این نیست که اسلام نسبت به حقوق بشر بی‌وجه است یا آن را باور ندارد بلکه به عکس هیچ مکتبی و جریانی به اندازه اسلام بر حقوق بشر تأکید ننموده و به آن اهتمام نورزیده و برای درستی این سخن کافیهست که ما در اسلام حق الناس به اندازه حق الله چه از جهت ادا و چه از نظر ارزشی اهمیت دارد و حتی برای توبه و بازگشت مجرم به جامعه و جلب خشنودی پروردگار جز با ادای حق الناس و احترام به آن قابل تحقق نیست و اغلب مجازاتهای حقوق اسلامی برای مجازات به حقوق مردم در نظر گرفته شده است.

مضامین حقوق بشر در متون و منابع دینی به وفور یافت می‌گردد و آموزه‌های دینی ما را از منشورها و اعلامیه‌های حقوقی جهان بشری نیاز می‌کنند هر چند که مسلمانان از آن غفلت نموده اند. حقوق بشر در اسلام بسیار غنی تر و گسترده تر از اعلامیه جهانی حقوق بشر است و شارع مقدس حقوق واقعی آدمیان را بر اساس حدود تکالیف و نیازهای او به طور کامل در قرآن و احکام دینی لحاظ نموده در حالی که در اعلامیه جهانی حقوق بشر تنها برخی از حقوق انسانها آن هم به

طور ناقص و بر مبنای جهان بینی مادی ذکر شده است ضمناً در اسلام علاوه بر حقوق انسانها حقوق خداوند، حقوق حیوانات و نباتات و جمادات نیز رعایت گردیده است.

پرداختن به این مبحث در زمانی که به دلایل متعدد جامعه ما به افراط و تفریط خو گرفته و برداشتی قشری، تنگ نظرانه و خشن از آیین اسلام و پیام پیامبر رحمت دارد، سودای وکالت تام الاختیار از طرف خدا و دین او را در سر می‌پروراند و با این سودای خام بندگان خدا را از دین او می‌رماند و از سوی دیگر رویکردی عکس العملی از بس آنکه بوم دین و ایمان می‌دهد، می‌گریزد و بر این باور است که دردهای این جامعه ریشه شذائشی به جز تجدد و تقلیل رو به حذف نقش دین در حوزه عمومی ندارد، از اهمیت الهی برخوردار می‌باشد^۱ و به عنوان یک وظیفه دینی بایستی دیندارانه و مومنانه امر را برانگیزد از حقوق بشر دفاع کرد و منتقدانه و آگاهانه با هر دو طرف دیندار سنتی و راسخ و لائیک تعامل کرد تا بتوان راه سومی را که با قرآن و سنت پیامبر همخوانی دارد گشود، به اندیشه انتقادی هم مجال داد تا در این مرز و بوم رشد بیشتری یابد.

کتابی که پیش روی شما خوانندگان عزیز است و اثر انداممند توانای گُرد «پروفسور مصطفی زلمی» است فتح بابی در این زمینه نموده به عنوان یک قلم جدی پا در این وادی خطیر نهاده است و با مراجعه به کتاب و جست‌وجوی تعریف مفاهیم حقوق و تبیین آنها در تمامی حوزه‌ها پرداخته که می‌توان به عنوان کتابی قابل اعتنا و ارزشمند و به عنوان مرجعی در این زمینه آن را مد نظر قرار داد، فارغ از اینکه این کتاب تا چه اندازه توانسته حق مطلب را ادا کند و به ریزه کاریهای موجود در این مبحث نظر داشته و به آن پرداخته، اما می‌توان مانند نقطه عطفی به آن

توجه کرد و آن را سرآغاز حرکتی پویا و روشمند در این حوزه دانست که امید است فصل تازه‌ای در محافل علمی و دینی بگشاید و بستر بحث و گفتگو را در میان دین پژوهان و محققان نسبت به حقوق بشر بر اساس منابع دینی بگستراند.

ترجمه این کتاب که اینک در دسترس خوانندگان محترم قرار گرفته به دلیل اینکه نخستین تجربه اینجانب در حوزه ترجمه می‌باشد قطعاً خالی از ضعف و انحراف نیست و نقص و کاستیهایی به آن راه یافته است لذا از تمام اساتید و آگاهان متخصص در این زمینه استدعا دارم که با انتقادات و راهنماییهای خویش بنده را به آن کاستیهایی ستفت سازند و سبب هر چه بیشتر غنای این اثر گرانبها گردند که مایه امتنان است و آن را به لطفی بزرگ به شمار می‌آورم.

سقز - کامل شریف پور